

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Dyddiad:	9 Chwefror 2021
Pwnc:	Darpariaeth Sicrwydd Archwilio Mewnol ar gyfer 2020/21
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Yn dilyn cyhoeddi canllawiau sector benodol gan CIPFA, gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu gymeradwyo'r trefniadau presennol ar gyfer sicrhau y bydd gan y Pennaeth Archwilio a Risg sicrwydd digonol i gefnogi'r Farn Archwilio Mewnol ar gyfer 2020/21 er mwyn sicrhau nad oes unrhyw gyfyngiad ar sgôp.	

Rhagarweiniad

1. Mae COVID-19 wedi cael effaith sylweddol ar yr holl wasanaethau cyhoeddus ac i archwilwyr mewnol mae wedi codi'r cwestiwn a fyddant wedi gallu gwneud digon o waith archwilio mewnol i gael sicrwydd yn ystod 2020/21.
2. Mae hyn yn ystyriaeth allweddol er mwyn cyflawni gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) lle mae'n ofynnol i'r Pennaeth Archwilio a Risg gyhoeddi barn flynyddol ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethiant, rheoli risg a rheoli'r Cyngor. Y farn hon yw un o'r ffynonellau sicrwydd y mae'r Cyngor yn dibynnu arni ar gyfer ei ddatganiad llywodraethiant blynyddol.
3. Mae CIPFA wedi cydnabod ei bod yn anodd i gyrff llywodraeth leol ymdopi â heriau sylweddol a'u bod yn gorfod gwneud penderfyniadau anodd ynglŷn â sut i wneud y defnydd gorau o staff ac adnoddau ariannol er mwyn cyflawni anghenion hanfodol, er nad yw'r disgwyliadau proffesiynol a disgwyliadau rheoleiddwyr ar gyrff llywodraeth leol i sicrhau bod eu trefniadau archwilio mewnol yn cydymffurfio â PSIAS wedi newid.
4. Felly, mae CIPFA wedi paratoi canllawiau sector benodol ar gyfer archwilwyr allanol sy'n gweithio mewn llywodraeth leol neu ar ei ran yn y DU. Mae'n ofyniad i lywodraeth leol yn y DU. Cyhoeddwyd y canllawiau ym mis Rhagfyr 2020 ac maent ar gael yma:

5. Mae'n nodi ac yn trafod mewn manylder y chwe gofyniad allweddol ar gyfer cyrff llywodraeth leol y dylai penaethiaid archwilio mewnol neu'r prif swyddog gweithredol archwilio, timau arweinyddiaeth a phwyllgorau archwilio eu dilyn:
 - Dylai'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio wneud cynlluniau i gael sicrwydd digonol i gefnogi'r farn flynyddol, gan gymryd i ystyriaeth gwaith archwilio mewnol a ffynonellau sicrwydd eraill. Dylai'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio ddatgelu yn y farn gyffredinol faint o ddibyniaeth a roddwyd ar ffynonellau sicrwydd eraill.
 - Dylai'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio, y tîm arweinyddiaeth a'r pwyllgor archwilio adolygu a thrafod capasiti archwilio mewnol lle mae pryderon yn bodoli a datblygu cynllun gweithredu i liniaru'r risg.
 - Dylai'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio wneud y defnydd gorau o'u hadnoddau archwilio i gael y sicrwydd gorau posib.
 - Os yw'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio yn ystyried bod cyfyngu ar sgôp yn debygol, dylai'r Pennaeth Archwilio a Risg hysbysu'r tîm arweinyddiaeth a'r pwyllgor archwilio yn brydlon. Dylai'r Prif Swyddog Gweithredol Archwilio amlinellu'r canlyniadau tebygol a aseswyd a chynghori ar gamau unioni i osgoi cyfyngu ar sgôp.
 - Dylai'r Farn Archwilio Mewnol Flynyddol gynnwys esboniad clir am unrhyw gyfyngiad ar sgôp ynghyd â'r hyn sydd wedi ei achosi a chynlluniau i fynd i'r afael â'r sefyllfa wrth symud ymlaen.
 - Os yw'r Farn Archwilio Mewnol Flynyddol yn cynnwys cyfyngiad ar sgôp, dylai'r awdurdod ddatgan hyn yn y datganiad llywodraethu blynyddol.

Blaenoriaethau Archwilio Mewnol

6. Felly, mae'r Pennaeth Archwilio a Risg wedi adolygu a chytuno ar flaenoriaethau'r tîm archwilio mewnol gyda'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth er mwyn rhoi sylw i'r risgiau newydd a'r newidiadau yn sgil effaith COVID-19, ac i sicrhau na fydd unrhyw gyfyngu ar sgôp ac y bydd gennym sicrwydd digonol i gefnogi'r farn flynyddol.
7. Y darnau allweddol o waith a fydd yn cyfrannu at y sicrwydd yw:
 - Archwiliadau yn gysylltiedig â'r gofrestr risg gorfforaethol
 - Adolygiad o'r Ymateb Argyfwng i COVID-19 (Hunan-asesiad) a gwaith Dilyn i Fyng – cwblhawyd rhwng Ebrill a Mehefin 2020
 - Sicrwydd Rheoli Argyfwng (Llinell gyntaf o sicrwydd) – mae gwaith maes yn cael ei wneud ar hyn o bryd.

8. Mae'r risgiau'n parhau i newid yn ystod y pandemig ac felly mae'r UDA yn adolygu ac yn diweddarau'r cofrestri risg yn rheolaidd (cofrestri risg corfforaethol, COVID-19, Brexit a gwasanaethau), ac mae hyn yn llywio camau a phenderfyniadau.
9. O ganlyniad, byddwn yn adolygu blaenoriaethau archwilio mewnol er mwyn rhoi ystyriaeth i risgiau sy'n newid, ynghyd â materion a nodwyd yn sgil trafodaethau gydag aelodau ac uwch swyddogion.

Gwneud defnydd effeithiol o adnoddau archwilio mewnol

10. Wrth gyflawni'r strategaeth archwilio seiliedig ar risg, mae'r Pennaeth Archwilio a Risg, gyda chefnogaeth yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, wedi gwneud pob ymdrech i wneud y defnydd gorau o'r adnoddau archwilio mewnol oedd ar gael yn ystod y pandemig, gan gynnwys:
 - symleiddio adroddiadau i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
 - culhau ffocws y sgôp archwilio er mwyn archwilio'r prif risgiau yn unig
 - llenwi swyddi archwilio gwag ar sail dros dro – penodwyd Uwch Archwiliwr ychwanegol
 - prynu arbenigedd archwilio gan ddarparwr allanol – Archwiliad TG gan Gyngor Dinas Salford
 - gwerthuso'r holl geisiadau am waith ymgynghorol a blaenoriaethu gwaith sicrwydd a gwaith ymgynghorol sy'n cefnogi'r farn flynyddol – canllawiau a hyfforddiant ar y Gronfa Ysgol, allanoli gwaith archwilio sy'n ymwneud ag ardystio
 - osgoi arallgyfeirio staff archwilio mewnol i wneud gwaith gwrth-dwyll – mae'r rhaglen gwrth-dwyll wedi cael ei gohirio tan 2021/22
 - lleihau cymaint â phosib y gwaith nad yw'n ymwneud ag archwilio, megis datganiadau Covid-19 ac adleoli staff i'r rhaglen Profi, Olrhain a Diogelu (TTP) a thimau grantiau busnes
 - mwy o gyfathrebu â gwasanaethau er mwyn helpu i sicrhau cydweithrediad da ac osgoi oedi diangen wrth gynnal archwiliadau - defnyddiwyd technoleg megis Microsoft Teams yn well
 - parhau i fabwysyiadau ymagwedd 'archwilio ystwyth' er mwyn osgoi tagfeydd a chael gwared â rhwystrau sy'n atal cynnydd.

Argymhelliad

11. Bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn:
 - ystyried y trefniadau ar gyfer sicrhau y bydd gan y Pennaeth Archwilio a Risg sicrwydd digonol i gefnogi'r Farn Archwilio Mewnol Flynyddol ar gyfer 2020/21 a
 - nodi na fydd unrhyw 'gyfyngiad ar sgôp'.